

DOI:10.35774/app2024.02.021
УДК 342.9

Мар'яна Кравчук,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права
та судочинства Західноукраїнського
національного університету
ORCID 0000-0001-9987-0484

Анна Дейнека,

студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету

АНАЛІЗ ПОСИЛЕННЯ АНТИТЮТЮНОВОГО ЗАКОНОДАВТЦВА В УКРАЇНІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИГАРЕТ

Відображено результати дослідження процедури посилення антитютюнового законодавства. Визначено ступінь суспільної шкоди тютюнопаління та з'ясовано важливість врегулювання цього питання на законодавчому рівні. В ході проведення дослідження проаналізовано Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну». Здійснено порівняння антитютюнового законодавства до та після внесення відповідних змін. Питання розглянуто з урахуванням його важливості в процесі формування здорової нації, опираючись на діяльність Міністерства охорони здоров'я України та з огляду на євроінтеграційну політику. Досліджено питання відповідальності за порушення антитютюнового законодавства.

Ключові слова: тютюнопаління, антитютюнове законодавство, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, санкція, штраф, електронна сигарета, вейпінг, шкідливий вплив тютюну, здоров'я нації.

Kravchuk M., Deineka A.

Analysis of the strengthening of anti-tobacco legislation in Ukraine regarding the use of electronic cigarettes

The results of the study of the procedure for strengthening anti-tobacco legislation are reflected. The degree of social harm of tobacco smoking was determined and the importance of regulating this issue at the legislative level was clarified. In the course of the study, the Law of Ukraine «On Amendments to Some Laws of Ukraine Regarding Public Health Protection from the Harmful Effects of Tobacco» was analyzed. A comparison of anti-tobacco legislation before and after the relevant changes was made. The issue was considered taking into account its importance in the process of forming a healthy nation, based on the activities of the Ministry of Health of Ukraine and in view of the European integration policy. The question of responsibility for violation of anti-tobacco legislation has been studied. Conclusions were made that: 1) smoking is an extremely harmful habit, as a result of which the health of the smoker, as well as the people and animals around him, significantly deteriorates; 2) vaping is an extremely popular form of tobacco smoking among young people, which remained unregulated at the legislative level until 2023, which allowed the distribution of electronic cigarettes among the population, especially young people; 3) the adoption of the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Public Health Protection from the Harmful Effects of Tobacco» on July 11, 2023 became an important step in regulating the production, advertising, sale and use of electronic cigarettes. The law settled previously unregulated issues; 4) the above-mentioned changes in anti-tobacco legislation were necessary for Ukraine both to improve the health of the population and to bring Ukrainian legislation to European standards; 5) violation of anti-tobacco legislation entails administrative responsibility in the form of a warning and a fine; 6) supervision of compliance with anti-tobacco legislation is entrusted to the National Police of Ukraine and the State Production and Consumer Service.

Keywords: smoking, anti-tobacco legislation, administrative offense, administrative responsibility, sanction, fine, electronic cigarette, vaping, harmful effects of tobacco, health of the nation.

Постановка проблеми. Паління тютюнових виробів є надзвичайно шкідливою звичкою, адже воно завдає шкоди як фізичному, так і моральному здоров'ю людини. За останні 5-8 років тютюнопаління

набрало нових обертів у зв'язку із популяризацією електронних сигарет. Сьогодні кожна друга молода людина проходить по вулиці, видихаючи густий дим від електронної сигарети, проте, чи задумується молодь про наслідки такої звички? Навряд. Тому перед українським суспільством постав серйозний виклик: зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я молоді. 11 липня 2023 року на законодавчому рівні відбулося посилення антитютюнового законодавства, шляхом внесення змін у Закон України № 1978-IX від 16 грудня 2021 року.

У світлі цих подій актуальність дослідження посилення антитютюнового законодавства збільшується. Відповідно доцільно буде з'ясувати наступне: які зміни в законодавстві відбулися, які заборони були введені, яким чином вони впливають на вирішення проблеми тютюнопаління та чи не порушують нововведені заборони право людини на вибір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку тютюнового бізнесу в Україні та законодавчі стримування цього процесу досліджували: П. Дубінов, І. Жадан, Є. Ковба, І. Лукінов, А. Чайковський А. Стельмашук та інші. Попри це слід наголосити, що незважаючи на актуальність цього питання, проблема посилення тютюнового законодавства в Україні залишається недослідженою.

Мета дослідження полягає у тому, щоб розглянути та проаналізувати нововведення у антитютюновому законодавстві від 11.07.2023 року, визначити яким чином вони регулюють процеси виробництва, рекламування, продажу та використання електронних сигарет, а також окреслити вплив таких змін на здоров'я населення України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тютюнопаління – це набута шкідлива звичка. Тютюнопаління відбувається шляхом вдихання диму тліючого висушеного листа тютюну. Найважливішим складником тютюнового диму є нікотин. Лікарями доведено, що регулярне вживання нікотину викликає тютюнову залежність, а тривале і часте паління тютюну завдає значної шкоди здоров'ю курців та людей з оточення, які не палять [1].

Головне управління Держпродспоживслужби у Вінницькій області опублікувало статистику, яка свідчить про те, що станом на листопад 2023 року в Україні щоденно курить 45% дорослих чоловіків і 9% дорослих жінок, а серед молоді – 45% юнаків і 35% дівчат. Україна посідає 17 місце в списку країн-лідерів за кількістю курців. Всього в країні нараховується близько 9 мільйонів активних курців, що складають третину всього працездатного населення країни. Україна займає друге місце за кількістю викурених цигарок на одного громадянина [2].

В Україні щороку від хвороб, пов'язаних з курінням, помирає 120 тисяч чоловік. Слід зазначити, що курці завдають шкоди не лише собі, а й навколишнім, які не залежно від їхньої волі стають пасивними курцями.

Головний лікар Національного інституту серцево-судинної хірургії ім. М. М. Амосова, кардіохірург Сергій Олегович Сіромаха, висловив своє занепокоєння щодо кількості людей з хворою серцево-судинною системою. В інтерв'ю журналісту Центру демократії та верховенства права кардіохірург зазначив: «...існують масштабні рандомізовані дослідження, які доводять, що куріння – один з головних факторів формування ССЗ – і напряду, і як причина інших хвороб, які, своєю чергою, провокують хвороби серця та судин. Головну небезпеку становить власне нікотин. Це легкий наркотик, який діє на дофамінові рецептори, викликаючи відчуття ейфорії, і призводить до звикання» [3].

Паління спричиняє наступні наслідки:

- гіпертонія;
- хронічна ішемія з приступами стенокардії;
- інфаркт міокарда та інші серцево-судинні захворювання;
- швидке старіння шкіри;
- захворювання органів шлунково-кишкового тракту і як наслідок – виразка шлунку.

Також у ході дослідження з'ясовано, що відмова від куріння може знизити ризик захворювань. Відтак, як свідчить статистика, протягом 5 років у людей, що кинули палити, ризик смерті від раку легень поступово знижується і доходить до рівня, порівнянного з рівнем некурящих. Ризик серцево-судинних захворювань знижується на 50% протягом першого або другого року після відмови від паління [2].

Отож, вищевикладене свідчить про те, що боротьба з курінням є надзвичайно серйозним викликом для українського суспільства та потребує законодавчого регулювання.

Як уже було зазначено раніше, особливого розвитку тютюнопаління набуло після популяризації електронних сигарет. Така популярність пояснюється маркетинговою стратегією виробників тютюнової продукції. По-перше, вони стверджують, що паління електронних сигарет є безпечним і не викликає за-

лежності, а навпаки допомагає позбутися шкідливої звички. По-друге, вони приваблюють споживача смаковою різноманітністю рідин, клубами густого та ароматного диму. По-третє, їх використання дуже часто транслюється в фільмах, відео-роліках та стрічках соціальних мереж, тому і не дивно, що найчастіше молодь стає їхніми споживачами.

Слід зазначити, що за останні 5-8 років вейпінг (процес використання електронної сигарети) став однією з найбільш популярних субкультур серед молоді, що однозначно може турбувати і хвилювати суспільство.

До недавнього часу придбати вейп можна було в будь-якому кіоску/магазині/супермаркеті, адже вони не належали до тютюнових виробів. В Україні їх продавали як товар під кодом «схеми інтегровані електронні та електронні мікромодулі», де зазначалося, що електронна сигарета – це працюючий на елементі живлення мікроелектронний пристрій, який нагріває рідину, що містить пропіленгліколь, ароматизатор з нікотином або без нього [4].

Основним напрямом державної політики щодо тютюну та його впливу на оточуючих були викладені у Законі України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення». Проте, перші редакції цього Закону України були недосконалими, адже повною мірою не регулювали виробництво, продаж, рекламування та використання електронних сигарет. Єдине, що було зазначено про електронні сигарети – їх не можна курити в місцях, де забороняється тютюнопаління [5].

Питання, які не були врегульовані Законом України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» станом на 2020 рік:

- електронні сигарети не були офіційно визнані тютюновими виробами;
- не було врегульовано ринку електронних сигарет, а саме: порядок їх продажу та процедура сплати акцизного збору;
- для продажу вейпів не вимагалось отримання ліцензії та дозволів;
- не було визначено вимог до складу та максимально допустимого вмісту нікотину у рідинах/картриджах до електронних сигарет;
- не було встановлено обмежень щодо реалізації та пропагування цих пристроїв.

Це розв'язувало руки недобросовісним виробникам, які спокійно виготовляли неякісні або зовсім небезпечні підробки, а неповнолітні могли їх вільно купувати та споживати, але не в публічних місцях.

Питання врегулювання процедури виробництва, реклами, продажу та використання електронних сигарет вимагало термінового вирішення. В липні 2020 року МОЗ України опублікувало для громадського обговорення проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо адаптації законодавства до вимог Директиви 2014/40/ЄС Європейського Парламенту (щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну)». В якому йшлося про нові ефективні медичні попередження на упаковках звичайних і електронних сигарет, заборону «важких» (з високим вмістом смол і нікотину) та «смачних» (ароматизованих) сигарет [6].

З 11 липня 2023 року відбулося довгоочікуване посилення антитютюнового законодавства, відповідно до Закону України № 1978-IX від 16 грудня 2021 року. На рахунок чого, завідувачка відділу профілактики неінфекційних захворювань Центру громадського здоров'я Ірина Сорока зазначила: «Це важливі зміни, які матимуть позитивний вплив на громадське здоров'я» [7].

Законом були введені заборони щодо:

- реклами тютюнових виробів, пристроїв для нагрівання тютюну, електронних сигарет, заправних контейнерів та рідин до них;
- продажу тютюнових виробів з наступними добавками: вітамінів, кофеїну, таурину та енергетичних добавок, добавок, які забарвлюють дим, добавки, які полегшують вдихання диму чи засвоєння нікотину;
- продажу сигарет та тютюну для самокруток, які містять смако-ароматичні добавки або мають інші технічні характеристики, що змінюють інтенсивність диму, запах або ж смак сигарет у будь-яких компонентах (фільтр, папір, капсула з нікотином, упаковка);
- продажу рідин до електронних сигарет, які підпадають під наступні характеристики: містять смако-ароматичні добавки (ментол, фрукти, солодощі тощо) або добавки, які забарвлюють дим, в складі мають вітаміни, кофеїн, таурин або інші енергетичні добавки;
- продажу рідин до е-сигарет, об'єм заправних контейнерів яких перевищує 10 мл або ж об'єм картриджів яких перевищує 2 мл, також вміст нікотину в яких більше 20 мг в 1 мл.

Зазначимо, що реклама тютюнових виробів включає в себе: будь-яке стимулювання продажу та спонсорство. Під цю заборону підпадає:

- розміщення зовнішньої та внутрішньої реклами тютюнових виробів та розповсюдження інформації про них в мережі Інтернет;
- продаж у акційних наборах як додаток до інших товарів;
- спонсорство компаніями, які займаються виробництвом тютюнової продукції теле- та радіопередач, спортивних, театральних, концертних та інших заходів;
- безоплатна роздача тютюнових виробів та їх обмін на інші товари;
- кешбеки, надання бонусів чи премій за купівлю таких товарів;
- встановлення купівлі тютюнової продукції умовою для участі в лотереї, грі чи інших конкурсах;
- розміщення реклами тютюнових виробів на транспорті чи надсилання повідомлень, поширення відео- та ігрових матеріалів відповідного змісту;
- інші дії, які спрямовані на пряму чи приховану рекламу, пропозицію чи агітацію тютюнової продукції.

Проаналізувавши зміни, які відбулися в антитютюновому законодавстві України, зазначимо, що за порушення норм Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» та норм Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність.

Зокрема, Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено наступні санкції:

– за порушення правил торгівлі тютюновими виробами, електронними сигаретами та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння передбачено штраф від 3400 гривень до 10200 гривень з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі;

– продаж тютюнових виробів, електронних сигарет, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння особі, яка не досягла 18-річного віку, – тягне за собою накладення штрафу від 6800 гривень до восьмихсот 13600 гривень;

– торгівля тютюновими виробами, електронними сигаретами, рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, пристроями для споживання тютюнових виробів без їх згоряння з рук, з лотків, у приміщеннях або на територіях, заборонених законом, – тягне за собою накладення штрафу від 6800 гривень до 13600 гривень з конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі;

– куріння тютюнових виробів у місцях, де це заборонено законом, а також в інших місцях, визначених рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради, передбачає накладення штрафу 51-170 гривень, у разі повторного протягом року порушення штраф становить 170-340 гривень [8].

За дотриманням вимог закону буде стежити Національна поліція України та Держпродспоживслужба.

Також варто зазначити, що заборона, зокрема на продаж, діє від 11.07.2023 року, але з полиць магазинів електронні цигарки ще не зникли. Перевірка продавців тютюнових виробів на дотримання правил продажу акцизної продукції почала діяти вже з січня 2024 року.

При дослідженні даної теми ми просто не могли оминати увагою думку власників кафе, ресторанів та барів, яким у зв'язку з нововведеннями доведеться переформатувати власний бізнес.

До прикладу, відомий український ресторатор Євген Клопотенко переконаний, що заборона куріння в громадських закладах позитивно впливає на їхню роботу. Адже передусім, це про комфорт та здоров'я гостей. Також антитютюнові заборони підтримує співзасновниця київського бару і культурного простору Squat 17b Дар'я Криж. На її думку, це дозволяє людям відчувати колективну відповідальність за своє здоров'я та здоров'я оточуючих [9].

Боротьба з неконтрольованим вейпінгом проходить не лише в Україні, а й в Європі та США, останні до прикладу, заборонили продаж електронних сигарет і супутніх товарів особам, молодшим за 18 років.

Висновки. Проаналізувавши норми чинного законодавства України та взявши до уваги позиції правників, можемо зробити ряд висновків.

Паління – вкрай шкідлива звичка, в наслідок якої значно погіршується як здоров'я самого курця, так і людей та тварин, які його оточують.

Вейпінг – це вкрай популярна серед молоді течія тютюнопаління, яка до 2023 року залишалася не врегульованою на законодавчому рівні, що дозволило розповсюдити електронні сигарети серед населення, а особливо юних осіб.

Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» 11.07.2023 року стало важливим кроком в регулюванні виробництва, рекламування, продажу та використання електронних сигарет. Закон урегулював раніше не встановлені питання.

Вищевикладені зміни в антитютюновому законодавстві були необхідні Україні як для покращення здоров'я населення, так і для приведення законодавства України до європейських стандартів.

Порушення норм антитютюнового законодавства тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді попередження та штрафу.

Нагляд за дотриманням норм антитютюнового законодавства покладено на Національну поліцію України та Держпродспоживслужбу.

Безумовно, що посилення антитютюнового законодавства не приведе до того, що курці України масово почнуть позбуватися своєї шкідливої звички, проте це забезпечить таку вразливу до різноманітних новомодних течій молодь, яка зазвичай, споживаючи той чи інший товар, не думає про його шкідливість.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія Вікіпедія. Тютюнопаління. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8E%D1%82%D1%8E%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F> (дата звернення: 05.05.2024)
2. Тютюнова статистика України. Офіційний веб-портал Головне управління Держпродспоживслужби у Вінницькій області. 09.11.2023. URL: <https://vingudpss.gov.ua/news/tyutyunova-statistika-ukrayini> (дата звернення: 11.05.2024)
3. Сіромаха С. О. Кардіохірург Сергій Сіромаха: «Куріння матері може вплинути на дітей її доньки». Веб-сайт Центр демократії та верховенства права. 16.09.2021. URL: <https://cedem.org.ua/news/kardiohirurg-kurinna/> (дата звернення: 11.05.2024).
4. Вейпінг: чи так безпечно, як популярно? Веб-портал Центр № 2. 15.11.2019. URL: <https://sc2.pmsd.org.ua/pogady-simejnogo-likarya/vejping-chy-tak-bezpechno-yak-populyarno/> (дата звернення: 05.05.2024).
5. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 23.11.2023 року. Офіційний веб-сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text> (дата звернення: 08.05.2024).
6. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо адаптації законодавства до вимог Директиви 2014/40/ЄС Європейського Парламенту (щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну)» від 29.04.2021 року. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71815 (дата звернення: 08.05.2024).
7. В Україні посилюється антитютюнове законодавство: заборона стосуватиметься виробів зі смако-ароматичними добавками та реклами. Веб-сайт центру громадського здоров'я МОЗ України. 10.07.2023. URL: <https://phc.org.ua/news/v-ukraini-posilyuetsya-antityutyunove-zakonodavstvo-zaborona-stosuvatimetsya-virobiv-zi-smako-aromatichnimi-dobavkami-ta-reklami> (дата звернення: 03.05.2024).
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення в редакції від 07.12.1984 року. Офіційний веб-сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 08.05.2024).
9. Без диму і нікотину. Як заборона куріння електронних сигарет вплинула на бари і ресторани. Український соціологічний портал. 07.06.2023. URL: <https://usp-ltd.org/bez-dymu-i-nikotynu-iak-zaborona-kurinnia-elektronnykh-syhareh-vplynula-na-bary-i-restorany/> (дата звернення: 06.05.2024).
10. Кознова О. 3. 11 липня в Україні заборонено рекламу тютюнових виробів та електронних сигарет. Веб-сайт LIGA ZAKON Бізнес. 11.07.2023. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220765_z-11-lipnya-v-ukraini-zaboroneno-reklamu-tyutyunovikh-virobv-ta-elektronnykh-sigaret (дата звернення: 10.05.2024).

References

1. *Vilna entsyklopedia Wikipedia. Tiutiunopalinnia. [The free encyclopedia Wikipedia. Smoking]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8E%D1%82%D1%8E%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F> [in Ukrainian]*

2. *Tiutiunova statystyka Ukrainy. Ofitsiyni veb-portal Golovne upravlinnia Derzhprodsposhyvsluzhby u Vinnytskiy oblasti. [Tobacco statistics of Ukraine. Official web portal of the Main Department of the State Production and Consumer Service in Vinnytsia Region]* 09.11.2023. Retrieved from <https://vingudpss.gov.ua/news/tyutyunova-statistika-ukrayini> [in Ukrainian]
3. Siromaha, S. O. (2021). *Kardiohirurg Sergiy Siromaha: «Kurinnia materi mozhe vplynuty na ditey yiyi donky»*. *Veb-sait Tsentru demokratii ta verhovenstva prava/ [Siromah S. O. Cardiac surgeon Serhiy Syromaha: «A mother's smoking can affect her daughter's children». Center for Democracy and Rule of Law website]*. 16.09.2021. Retrieved from <https://cedem.org.ua/news/kardiohirurg-kurinnya/> [in Ukrainian]
4. *Veyping: chy tak bezpechno, yak populiarno? Veb portal Tsentru № 2. [Vaping: Is it as safe as popular? Web portal Center № 2]*. 15.11.2019. Retrieved from <https://sc2.pmsd.org.ua/porady-simejnogo-likarya/vejping-chy-tak-bezpechno-yak-populyarno/> [in Ukrainian]
5. *Zakon Ukrainy «Pro zahody shchodo poperedzhennia ta zmenshennia vzhyvannia tiutiunovyh vyrobiv i yih shkidlyvogo vplyvu na zdorovia naseleння vid 23.11.2023 roku. Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [Law of Ukraine «On measures to prevent and reduce the use of tobacco products and their harmful effects on the health of the population» dated November 23, 2023. Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text> [in Ukrainian]
6. *Proect Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deyakyh zakoniv Ukrainy shchodo adaptatsii zakonodavstva do vymog Dyrectyvy 2014/40/ ES Yevropejskogo Parlamentu (shchodo ohorony zdorovia naseleння vid snkidlyvogo vplyvu tiutiunu)» vid 29.04.2021 roku. Ofitsiyni veb-portal Verkhovnoi Rady Ukrainy [Draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Adaptation of Legislation to the Requirements of Directive 2014/40/EU of the European Parliament (Regarding Public Health Protection from the Harmful Effects of Tobacco)» dated April 29, 2021. The official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine]*. Retrieved from https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71815 [in Ukrainian]
7. *V Ukraini posyliujetsia antytyutiunove zakonodavstvo: zaborona stosuvatymetsia vyrobiv zi smako-aromatychnymy dobavkamy ta reklamy. Veb-sait tsentru gromadskogo zdorovia MOZ Ukrainy. [Anti-tobacco legislation is being strengthened in Ukraine: the ban will apply to products with flavorings and advertising. Website of the Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine]*. 10.07.2023. Retrieved from <https://phc.org.ua/news/v-ukraini-posilyuetsya-antityutyunove-zakonodavstvo-zaborona-stosuvatymetsia-virobiv-zi-smako> [in Ukrainian]
8. *Kodex Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia. Ofitsiyni veb-sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [Code of Ukraine on administrative offenses]* 07.12.1984. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian]
9. *Bez dymu i nikotyну/ yak zaborona elektronnyh sigaret vplynula na bary i restorany. Ukrainskyi sotsiologichnyi portal [Without smoke and nicotine. How the e-cigarette smoking ban has affected bars and restaurants Ukrainian sociological portal]*. 07.06.2023. Retrieved from <https://usp-ltd.org/bez-dymu-i-nikotyну-iak-zaborona-kurinnia-elektronnykh-syharet-vplynula-na-bary-i-restorany/> [in Ukrainian]
10. *Koznova, O. Z. (2023). 11 lypnia v Ukraini zaboroneno reklamu tiutiunovuh vyrobiv ta elektronnyh sigaret [Koznova O. Advertising of tobacco products and electronic cigarettes has been banned in Ukraine since July 11. LIGA ZAKON Business website]*. 11.07.2023. *Veb-sait LIGA ZAKON Biznes*. URL: https://biz.ligazakon.net/news/220765_z-11-lipnya-v-ukran-zaboroneno-reklamu-tyutyunovikh-virobv-ta-elektronnykh-sigaret [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 02.06.2024